

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia till: ju.da@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare (SOU 2024:93)

(Ju2024/02655)

Inledning

Hovrätten har granskat betänkandet med utgångspunkt i de aspekter som de allmänna domstolarna har att beakta. Utredningen har gjort relevanta överväganden och förslagen i betänkandet är i allt väsentligt välmotiverade. Hovrätten lämnar följande synpunkter.

Förlängning av tiden barn ska få vara häktade (8.10.1 och 8.10.2)

Förslaget att barn ska få vara häktade i fem månader innan åtal väcks innebär en påtaglig förlängning jämfört med gränsen på tre månader som gäller sedan den 1 juli 2021. En sådan förändring förutsätter noggranna överväganden och starka skäl.

I motiven till bestämmelsen i 23 a § LUL anförs att en tidsgräns ofta är handlingsdirigerande och att det därför är rimligt att utgå från att det görs särskilda ansträngningar när gränsen närmar sig för att kunna slutföra utredningen i tid (prop. 2019/20:129 s. 19). Det argumentet är fortfarande relevant och har särskild styrka när det är fråga om barn. Tremånadersfristens handlingsdirigerande och påskyndande funktion väger därför tungt. Det gäller även med hänsyn till de allmänna skyndsamhetskrav som utredningen hänvisar till.

Förslaget motiveras främst med att brottsutvecklingen har lett till mer tidskrävande och komplexa förundersökningar. I de fall det finns ett reellt behov av längre utredningstid än tre månader på grund av allvarlig och svårutredd brottslighet föreligger det typiskt sett synnerliga skäl för fortsatt häktning

efter tidsgränsen (a. prop. s. 22 f. och 54). Det innebär att behovet av längre häktningstider till följd av brottsutvecklingen kan hanteras enligt gällande regelverk.

Genomförda straffskärpningar innebär inte i sig att brottsutredningar mot barn blir mer tidskrävande. Det är därför tveksamt om sådana skärpningar motiverar en förlängning av tidsgränsen.

Om tillämpningen av regleringen varierar mellan domstolarna kan det tala för att det finns behov av förtydliganden. Det är dock svårt att se att en förlängning av tremånadersfristen utgör en adekvat åtgärd mot problem med bristande enhetlighet.

Det som anförs i betänkandet till stöd för att det finns behov av att ändra regleringen väger inte tyngre än nackdelarna och riskerna med förslaget. Hovrätten avstyrker därför utredningens förslag.

Om fristen skulle förlängas framstår det inte som övertygande att tiden ska sättas till just fem månader. Det anges i betänkandet att en förlängning till fyra månader sannolikt inte skulle leda till någon märkbar skillnad i de brottsbekämpande myndigheternas arbete (s. 211). Vad den bedömningen grundas på framgår dock inte. I sammanhanget är en månad lång tid. Det saknas en djupare analys i betänkandet som utvecklar varför det inte skulle vara en tillräcklig åtgärd att förlänga tiden till fyra månader i stället för fem.

Biometrisk jämförelser med uppgifter om barn i register som inte förs i brottsutredande syften (11.7.3)

Hovrätten instämmer i utredningens bedömning. Om tillåtande av sådana jämförelser skulle övervägas i det fortsatta lagstiftningsarbetet, kan en tänkbar ordning vara att tillämpningsområdet begränsas i förhållande till vad som föreslås i prop. 2024/25:37 och omfattar bara de allvarligaste brotten. Det skulle markera att integritetshänsyn väger särskilt tungt för barn under 15 år samtidigt som intresset av effektivitet i utredningar av allvarliga brott tillgodoses.

Rätt till juridiskt biträde (15)

Hovrätten delar Barnkonventionsutredningens (SOU 2020:63 s. 1 617 f.) uppfattning att undantagsmöjligheten i 32 a § första stycket 1 LUL inte är förenlig med artikel 40 i barnkonventionen. Därmed ifrågasätter hovrätten utredningens slutsats att det inte behövs någon författningsändring.

Hovrätten tillstyrker i övrigt förslagen om stärkt rätt till juridiskt biträde.

Tillfälligt tillstånd till vissa tvångsmedel (16.6.4)

Utredningens förslag innebär att beslut om hemliga tvångsmedel får fattas av Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Tullverket, dvs. andra än rätten eller åklagare. Det framstår som en främmande ordning. Med hänsyn till den möjlighet som redan finns för åklagare att fatta interimistiska beslut i bråds-kande situationer kräver en sådan ändring starka skäl. De skäl som redovisas i betänkandet motiverar inte att beslutanderätten utvidgas i vissa fall till de verkställande myndigheterna. Hovrätten avstyrker därför utredningens förslag.

Vem bör besluta? (17.12)

Utredningens argument att beslutanderätten av principiella skäl inte bör ligga på domstol eftersom det kan uppfattas som ett ställningstagande till resningsfrågan framstår inte som särskilt starkt. Domstolar beslutar i många andra fall om tvångsmedel utan att det uppfattas på det sättet. Problematiken med jäv kan lösas genom att andra domare än de som deltagit i ett beslut om tvångsmedel prövar resningsfrågan. Givet hur få fall det kan förväntas gälla är det svårt att se att en sådan ordning skulle innebära någon större belastning för överinstanserna. När det gäller vilken domstol som ska besluta ter det sig mest naturligt att den domstol som ska pröva resningsansökan också beslutar om tvångsmedel.

Kvarhållande av grupper (18.5 och 22.1)

Enligt författningsförslaget ska ett kvarhållande omfatta en grupp personer som befinner sig på en plats där ett brott har förövats. Något beviskrav för bedömningen av vad som är en plats där ett brott har förövats anges inte i förslaget och berörs inte i författningskommentaren. Det vore välkommet med ett förtydligande i det avseendet. Det skulle kunna åstadkommas exempelvis genom att det av bestämmelsen framgår att den omfattar platser där det finns anledning att anta att ett brott har förövats.

I författningskommentaren ges exempel på hur gruppen ska avgränsas. Det görs dock inga uttalanden om eller överväganden kring hur begreppet plats ska förstås i bestämmelsens mening. Det är tänkbart att det kan leda till gränsdragningsvärigheter. Vidare föreslås ingen begränsning när det gäller gruppens storlek. Evenemangsarenor och flygplatser anges som exempel på platser där en grupp ska kunna kvarhållas. Tillämpningen av bestämmelsen kan alltså leda till att ett mycket stort antal personers rörelsefrihet inskränks under en inte helt kort tid. Det kan ifrågasättas om det är motiverat vid

misstanke om brott med ett minimistraff på fyra års fängelse. Det gäller även med hänsyn till att den som beslutar om åtgärden har att beakta bland annat gruppens storlek som ett led i proportionalitetsbedömningen. Eftersom ett mycket stort antal personer skulle kunna omfattas av ett kvarhållande kan en sådan åtgärd sammantaget bli förhållandevis ingripande, låt vara att frihetsberövandet för var och en inte är särskilt långvarigt. Det talar för att det bör vara åklagare som får besluta om kvarhållande i stället för polis så som utredningen föreslår.

I handläggningen av detta ärende har deltagit hovrättspresidenten Anders Hagsgård, hovrättslagmannen Åke Thimfors och tf. hovrättsassessorn Måns Axné, referent.

På hovrättens vägnar

Anders Hagsgård

Måns Axné